

LÄRORIK

Tidskrift för pedagogisk utveckling inom förskola och grundskola

Linköping
Där idéer blir verklighet

SE FRAMTIDEN I VITÖGAT

Programmering – en självklarhet
för morgondagens vuxna

Klart för start i robot-race

6

Digital fingertoppskänsla

8

Läcker lunchkonsert

12

Innehåll

- 3** Digitalt så klart.
Nya tekniken
i 2000-talets pedagogik
- 5** »Det handlar om
att våga nu«
- 6** Roboten Bobby
har noll koll
- 8** Algoritmer
– rena barnleken
- 10** Bäckskolans fritidsklubb
– en bro till föreningslivet
- 12** Musik på lunchmenyn
KLURINGEN
- 14** "Hälsa är att ha
en nära vän"
- 16** Försöksballongen
– notiser

LÄRORIK NR 2 • 2018

En skrift för pedagogisk utveckling inom förskola, grundskola och fritidshem i Linköpings kommun

Utgivare: Utbildningskontoret,
Linköpings kommun

Redaktionsråd: Kathrin Hansson, Christel Horsak,
Ingela Hultin Sabel, Klas Lind, Lennart Lundwall,
Mark Olson, Madeleine Zerne

Redaktör: Lennart Lundwall

Ansvarig utgivare: Christel Horsak

e-post: larorik@linkoping.se

webb: www.linkoping.se/larorik

Skribenter: Anika Agebjörn, Zandra Erikshed,
Johan Sievers, Axel Swartling, Christel Valsinger

Omslagsbild, sid 3,4-5,15,16: Shutterstock

**Form, bildbearbetning
och grafiskt original:** Mark Olson

Tryck: Ringqvist Tryckeri AB, Norrköping

ISSN 2001-1253

Digital kompetens – en nödvändighet

”**V**ar ska vi börja?”
Det är den vanligaste frågan
Darja Isaksson får när hon
möter skolledare enligt artikel i detta
nummer av Lärarik. Hennes svar är
”det viktigaste är att börja”.

Att möta nya förväntningar, krav och
uppgifter är en självklar del av vår var-
dag. Den värld våra barn och elever
kommer att möta och arbeta i kommer
inte att se ut som den gör idag, men om
vi inte vet hur den kommer att vara, hur ska vi då undervisa
och stödja dem så att de kan förstå och utveckla den?

Det är vår stora utmaning, men så var det också för de lärare
som undervisade och stöttade oss i vår egen utveckling när vi var
barn. Utvecklingen har gått, och kommer gå, i en snabb fart och
vi behöver göra barnen/eleverna redo för att hantera det.

Darja Isaksson fortsätter sitt resonemang om att digitalisering
och digitala hjälpmedel inte är en teknikfråga utan att det hand-
lar om verksamhetsutveckling. Bra! För det är vi som arbetar
i våra verksamheter och som leder dessa bra på.

All personal som arbetar i våra verksamheter arbetar konstant
med att utveckla verksamheten utifrån uppdraget att möta varje
barn och elev utifrån sina behov. Man provar nya arbetssätt och
organiserar för att möjliggöra alla barns/elevers maximala läran-
de. Ny teknik bidrar till att utveckla undervisning, lärande och
social träning. Vi kan inte välja om vi ska arbeta med digitala
verktyg. Tekniken kommer att fortsätta utvecklas och vi behöver
utvecklas med den.

Vid möte med våra chefer har jag förtydligat vikten av att

- Varje chef leder digitalisering genom att alltid verka digitalt
- Varje chef är en förebild genom att alltid själv lära och främja digitalisering
- Varje chef har höga förväntningar på sina medarbetare att främja och undervisa barn/elever i digital kompetens.

Tillsammans når vi målen!
#förvarjebarn#förvarjeelev

Christel Horsak Skolchef

Digitalt så klart

Nya teknikens språngmarsch ett givet inslag i 2000-talets pedagogik

Att ge elever grundläggande förståelse för programmering är lika självklart som att undervisa dem i ellära. Självledarskap är en annan viktig färdighet i ett allt mer digitaliserat samhälle.

När vi når **Darja Isaksson** sitter hon i en taxi, på väg från ett möte med skolledare till något annat av sina många uppdrag. Hon är en välkänd person för alla som arbetar med samhällets digitalisering. Sedan första halvan av 90-talet har hon intresserat sig för hur vårt samhälle förändras av den digitala revolutionen. I dag är hon digital strateg, opinionsbildare och flitigt anlitad föreläsare.

Den digitala tekniken erbjuder stora möjligheter att förbättra skolans lärande, menar Darja Isaksson. Men skolan måste också rusta de unga för att kunna hantera ett samhälle som hela tiden förändras av en ökande digitalisering.

Hon tycker att skolan har blivit mycket bättre på att lära ut källkritisk kompetens. Men nu kommer något nytt som vi alla måste lära oss: Själv-

ledarskap i den digitala världen. Det är en värld som aldrig tar slut, underhållningsutbudet är oändligt och det går att spendera hur mycket tid som helst på sociala medier. Självledarskap är att sätta gränser för sig själv. När hjälper det mig och när stjälper det mig?

– Det är vuxenvärldens utmaning: Vi behöver lära våra barn det vi själva inte kan. Livslångt lärande ställer krav på självledarskap, men det upplever jag att skolan redan håller på med.

– Egentligen är jag inte så bekymrad för barnen, då är jag mer orolig för 50-, 60- och 70-talisterna och vår förmåga till självledarskap.

Darja Isaksson nämner organisationen Time Well Spent (se faktaruta) som arbetar för att tiden vi lägger på digitala tjänster ska vara så meningsfull och väl investerad som möjligt.

– De gör ett jättebra arbete och ger ►

- ▶ till exempel insikter om att många produkter vi använder i dag är designade för att fånga vår uppmärksamhet.

När hon får frågan om hur viktigt det är att undervisa i programmering svarar hon med en blixtnabb motfråga: Är det viktigt med ellära på mellan- och högstadiet?

– Vi behöver förstå hur elektricitet fungerar, men det betyder inte att vi själva ska laga vår brödrost. Vi behöver förstå vad kod är, hur datorer fungerar. Om vi inte begriper vad en algoritm är, hur ska vi då kunna vara proaktiva medborgare i ett samhälle som blir allt mer digitaliserat?

All verksamhetsutveckling inom över-skådlig framtid kommer att handla om att använda nya teknologier, menar Darja Isaksson. Det spelar ingen roll vilket yrke man har, man klarar inte av att leda en verksamhet i förändring om man inte förstår teknologin.

Men det hon pratar mest om när hon är ute och möter skolledare är skolans stora möjligheter att förbättra lärandet med hjälp av digitala verktyg. De gör det möjligt att individanpassa lärandet på ett sätt som inte varit möjligt tidigare.

– Det betyder inte att digitala läromedel är bättre än lärare, det betyder att om vi använder dem på rätt sätt så får vi ett bättre lärande.

Darja Isaksson nämner en SNS-rapport som kom för ett halvår sedan och visade att inom vissa typer av lärande, framför allt i matematik och språk, är det de svagare eleverna som gagnas mest av digitala läromedel. Sådana läromedel kan hela tiden anpassa svårighetsgraden för den enskilda eleven på ett sätt som inte är möjligt för många lärare.

” Framför allt i matematik och språk, är det de svagare eleverna som gagnas mest av digitala läromedel.

MERSMAK Om digitalisering i skolan

De två organisationer som Darja Isaksson nämner i texten finns här: educationendowmentfoundation.org.uk timewellspentsweden.com

Distansundervisning är en annan möjlighet som har stor potential.

– Distansundervisning är inte automatiskt sämre än konventionell undervisning, det beror på hur den organiseras. Små skolor i Norrbottens inland använder digitala verktyg för att göra riktigt duktiga lärare tillgängliga för flera elever, säger hon.

– Jag pratade nyss med en skola i Skaraborg som gör det möjligt för eleverna att få hjälp av den lärare som är bäst på att hjälpa dem med det problem som de för stunden arbetar med. De gör det med hjälp av digital teknik men också genom att organisera skolan annorlunda.

Darja Isaksson tycker att det pågår mycket intressant på skolor runt om i landet.

– Det som glappar är att skolorna måste lära av varandra på ett mer systema-

tiskt sätt. Vi måste skala upp det som fungerar enligt tillgänglig evidens. Det här är inte bara en fråga för skolorna lokalt, det är ett arbete som måste göras kommunalt, regionalt och nationellt.

Den vanligaste frågan hon får när hon möter skolledare är: Vad gör vi nu då? Var ska vi börja?

– Det viktigaste är att börja, och att förstå att det inte är en teknikfråga utan att det handlar om verksamhetsutveckling. Som ledare har man ett stort ansvar att visa att verksamhetsutveckling med de här verktygen är prioriterat. *Business as usual* räcker inte längre.

– Om man känner att man saknar kompetens så bör man ställa sig frågan: Vilka tror jag att jag behöver samarbeta med för att ta mig till målet? Man kanske inte ska luta sig mot de människor man brukar arbeta med utan leta efter andra personer eller organisationer.

Ett misstag är att man försöker uppfinna hjulet på egen hand.

–Hitta samarbetspartners. Gör research på vad som gjorts tidigare. Blicka ut

KORTINTERVJU:

Gustaf Jutterdal, IKT-samordnare

"Det handlar om att våga nu"

Programmering är ofta förknippat med en stereotyp bild av en ung kille som sitter i ett mörkt rum och dricker cola framför en eller flera datorskärmar. Det är bara att bildgoogla så ser man det. Men **Gustaf Jutterdal**, IKT-samordnare på Linköpings kommun, menar att programmering är både mer och mindre. Den första programmeringen man möts av är långt ifrån ettor och nollor.

– Huvudingrediensen i programmering är att leka med hjälp av instruktioner. Det krävs alltså ingen platta eller dator.

Att följa en instruktion kring hur man tvättar händerna på ett bra sätt kan alltså vara första programmeringen i förskolan.

– Det handlar om kreativt och logiskt tänkande, hur du ska kunna tänka i steg. Det är programmering. Det är bitar som man behöver ha med sig tidigt, säger Gustaf Jutterdal.

Digital kompetens, som Skolverket kallar det, ska föras in i skolan från 1 juli, och förskolan kommer troligtvis följa efter. Men det är inte bara i matematiken programmeringen ska lyftas, det kommer beröra även i teknik och samhällskunskap på ett tematiskt sätt.

Att programmering blir en del i undervisningen kommer bidra till en större förståelse för vad det innebär, menar Gustaf. Den nyligen avslöjade skandalen kring Facebook och det brittiska analysföretaget Cambridge Analytica är ett exempel på skillnaden mellan att vara en användare i största allmänhet och en användare med förståelse för vad plattformen kan användas till.

– Nio av tio är konsumenter av digitalisering, men en av tio sitter och bestämmer vad resten gör. Det är huvudproblemet, säger Gustaf.

Att programmering lyfts in i samhällskunskapen tycker han är viktigt. Snart kommer man inte någonstans utan till exempel ett mobilt bank-id. Det handlar om delaktighet i samhällsutvecklingen.

– Det är viktigt att inte bara göra, utan att tänka efter innan man gör.

Att lära ut ett konsekvenstänk är viktigt. Ofta förundras vi över hur små barn kan vara så duktiga på teknik. De kan hitta i sina plattor och till sina spel på nolltid. Men det är bara själva användandet av tekniken. Förståelsen för digitaliseringen är djupare än så.

Gustaf Jutterdal hoppas att lärare och förskollärare ska se möjligheterna i och med de nya kraven.

– All digitalisering går rysligt fort så det gäller att vara nyfiken. Är man det blir det lättare att inspirera våra barn att vara nyfikna.

Axel Swartling

bortom Sveriges gränser, världen är stor och det finns mycket kunskap.

Här nämner Darja Isaksson Education Endowment Foundation som en fantastisk källa. Det är en organisation som på olika sätt förmedlar evidensbaserad kunskap om allt som har med skolan och undervisning att göra.

– Det finns mycket att lära av vad som pågår i andra länder. Allt måste inte bevisas en gång till i Sverige, våra hjärnor fungerar trots allt ganska lika, säger Darja Isaksson.

Text: Johan Sievers

Darja Isaksson

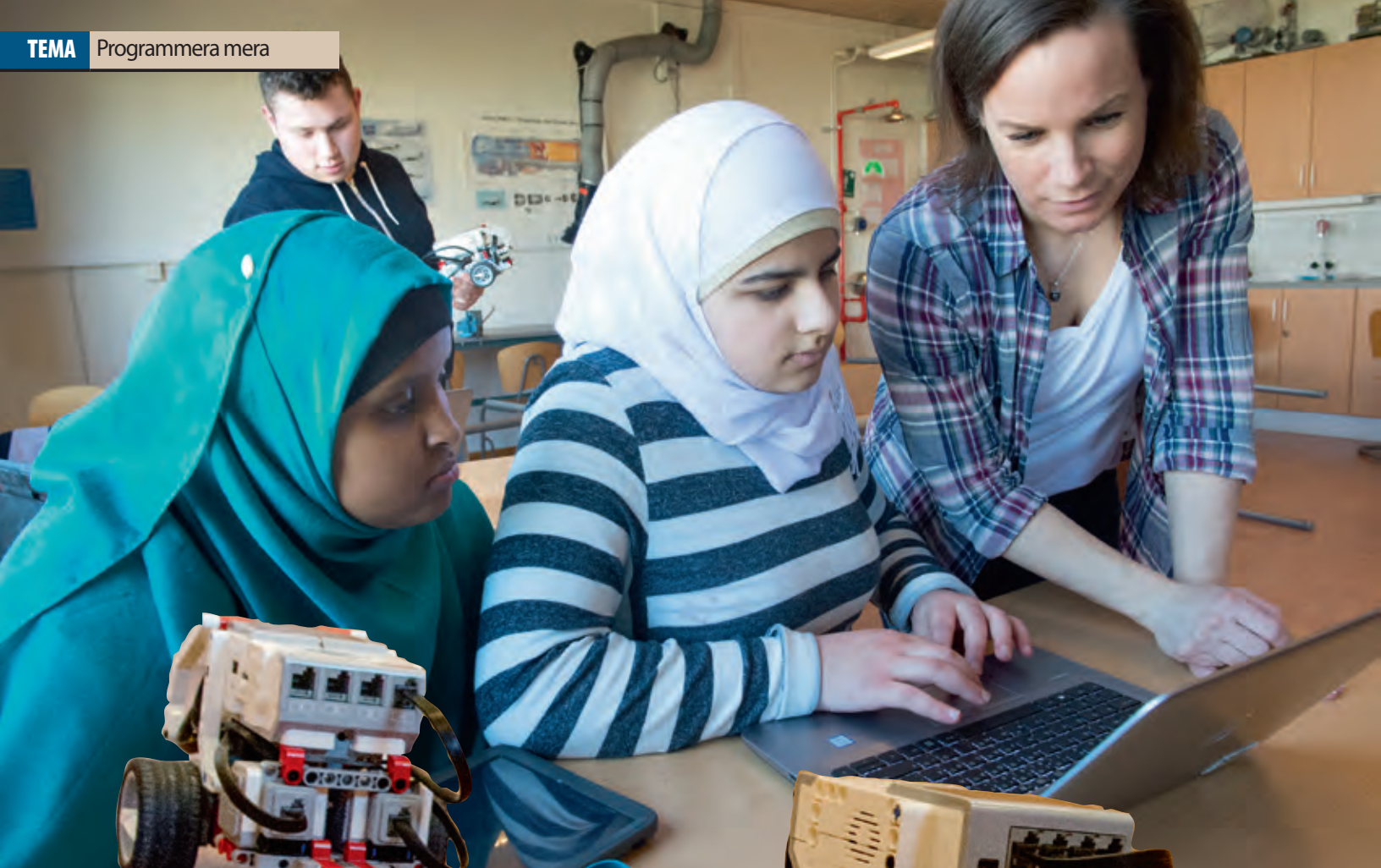
Digital strateg

Foto: Joel Nilsson

Foto: Lennart Lundvall

Huvudingrediensen i programmering är att leka med hjälp av instruktioner. Det krävs alltså ingen platta eller dator.

**"Jag såg att programmering
var på väg in i undervisningen och
ville att vi skulle vara tidigt ute."**

Roboten Bobby har

NOLL KOLL

utan elevernas digitala kommandon

På Skäggetorpsskolan har man haft kurser i programmering i tre år. Läraren Malin Ramströms råd till kollegor som vill börja undervisa i ämnet är: Bara kör i gång!

Roboten Bobby betar sig inte som den ska. **Hanan Alnasr Alla** och hennes kompisar har programmerat den för att svänga när den känner av ett hinder på 15 centimeters avstånd. Det gör den, snällt och lydigt, men sedan stannar den.

Det är bråttom för snart ska Bobby tävla mot de andra gruppernas Lego-robotar i den arena som eleverna byggt med hjälp borden i klassrummet. Då gäller det att han klarar att köra runt utan att krocka med någonting, för den robot som klarar sig längst vinner.

Hanan tänker så det knakar. Vad är det för fel?

– Hur ska ni få Bobby att fortsätta köra och göra om det ni har programmerat honom att utföra gång på gång, frågar läraren **Malin Ramström**.

Eleverna arbetar med blockprogrammering, det vill säga utan skriven kod. Det gör det lättare att se vilka möjligheter som finns, och plötsligt hittar de en lösning. Det visar sig att man kan programmera en loop som får Bobby att utföra uppgiften gång på gång. En snabb testrunda på golvet visar att det fungerar. Nu är Bobby i toppform. Kampen kan börja.

Malin Ramström är lärare i matematik, biologi, kemi, fysik och teknik. För tre år sedan gick hon till skolans rektor och sade att hon ville starta en kurs i programmering inom ramen för elevens val.

– Jag såg att programmering var på väg in i undervisningen och ville att vi skulle vara tidigt ute här på skolan, säger hon.

De köpte in fem Lego-robotar med färg-, tryck-, och ultraljudssensorer och licenser för att kunna programmera dem.

MERSMAK Om digitalisering i skolan

Många skolor använder de robotar som Lego utvecklat speciellt för undervisning. Robotarna heter Lego Mindstorms Education. Andra typer av robotar hittar du på Sphero.

– Jag kunde ingenting om programmering så det var bara att sätta igång och lära sig, berättar Malin.

Hon prövade sig fram och idag ger hon en kurs i programmering som är indelad i tre steg. Först får eleverna lära sig att lösa matematiska problem med hjälp av Scratch som är ett visuellt och lätthanterligt programmeringsspråk. Därefter går de över till det som många elever tycker är roligast, att programmera robotar. Mot slutet av kursen får eleverna välja vad de vill göra.

– Många väljer att göra egna spel med hjälp av enkla program. Vi brukar avsluta med ett spelcafé där andra elever får komma och testa deras spel.

Skäggetorpsskolans arbete med programmering har fått en hel del uppmärksamhet. Förra året blev Malin Ramström och två elever inbjudna till BETT, Europas största mässa för digitalisering i skolan, för att hålla en presentation om hur de arbetade med programmering på skolan.

Nu läser Malin Ramström en kurs i programmering för högstadielärare på Linnéuniversitet.

– Vi som arbetar på högstadiet måste höja vår kompetens för om några år kommer vi att få elever som har fått undervisning i programmering redan på lågstadiet.

Hur programmering ska bli en del

av Skäggetorpsskolans undervisning i matematik och teknik är inte löst.

– Jag ska försöka förmedla min kunskap till andra lärare. Och så får man hoppas att lärarutbildningen hänger med och ger studenterna kunskap i programmering.

– Mitt råd till lärare som vill börja undervisa i programmering är att bara köra igång. I början kommer man att vara på samma nivå som eleverna, men det får man acceptera, säger Malin Ramström.

Och vad säger eleverna? På Skäggetorpsskolan är intresset för att välja programmering på elevens val inte jättestort. Omkring tio elever brukar anmäla sig varje termin.

– Det här är en skola där många elever har mycket begränsad datorvana med sig hemifrån. De möter den digitala världen först när de kommer hit, och då ligger det inte så nära till hands att välja programmering, förklarar Malin.

Hanan Alnasr Alla är positiv (trots att Bobby inte vann tävlingen).

– Jag vill gå naturprogrammet på gymnasiet och kände att jag ville veta hur programmering fungerar. Nu har jag lärt mig vad ett programmeringsspråk är, och att det finns många olika. Det är kul kurs där man får vara aktiv själv, säger hon.

Text: Johan Sievers
Foto: Lennart Lundwall

Algoritmer – rena ba

5-åringar programmerar med fingertopparna

För femåringarna på Trastsångens förskola är det självklart att människan styr tekniken. De kan ju göra det själva!

Barnen har ritat alla husen de passerar när det går till lekparken och teckningarna ligger ihoptejpade på golvet, som en karta. Nu gäller det att få Bee-Boten att svänga på rätt ställe för att ta sig fram till lekparken.

Hailey räknar hur många hus den ska passera och var den ska svänga. Hon programmerar den med ett antal knapptryckningar och så ger den sig av. Alla följer Bee-Botens väg och jublar när den stannar precis vid lekparken.

– Barnen tycker att robotarna är jätteroliga. Det gör ingenting om man programmerar dem fel, det händer hela tiden och ingen ser det som ett misslyckande. Då hjälper de varandra och samarbetar för att hitta en lösning, berättar barnskötaren **Anneli Johnander** på Trastsångens förskola i Lingham.

Det var för ett år sedan som de började arbeta med enkla robotar. I början fanns robotarna bara i ett spel på några Ipads där barnen fick träna på att programmera dem att gå framåt, bakåt och svänga. Sedan köpte de en Bee-Bot och en Blue-Bot och då tog det fart.

Robotarna programmeras med enkla knapptryckningar på ryggen. Tillsammans med barnen byggde de banor med

olika typer av utmaningar. På en bana startar man vid ett ord och ska sedan programmera den att gå till ett ord som rimmar med det första.

– Det är lätt att få in både språkträning och matematik i programmeringen, säger barnskötaren **Carina Nyström** som berättar att hon hittar inspiration i en Facebookgrupp om digitalisering i förskolan.

Robotarna är mycket populära och när det var föräldramöte köade föräldrarna för att testa dem. Även de yngre barnen kommer och vill vara med.

Nu hänger det algoritmer på väggarna inne på förskolan. Med pilar och siffror har barnen skrivit hur man programmerar robotarna att gå på ett visst sätt.

rnleken

–Vi använder ordet algoritm, det är lika bra att barnen lär sig att använda de rätta termerna. Att skriva en algoritm man har skapat är lärorikt, då förstår man hur viktigt det är att skriva tydligt så att andra kan läsa den och använda den, säger Anneli Johnander.

Förskolechef Kristina Hellman tycker att det är viktigt att få in programmering i förskolan.

–Vi gör en satsning nu och köper in sex robotar till varje förskola i Linghem, säger hon.

Text: Johan Sievers Foto: Lennart Lundwall

MERSMAK Programmerbara robotar

För dig som vill starta upp programmering på din skola eller förskola har vi samlat ett stort antal olika programmeringsrobotar. Bland dessa kan du Googla för hitta det som passar just er verksamhet. En del bättre än andra. Listan är sammanställd av Fredrik Löfgren som tillsammans med docent Fredrik Heintz håller på med robotutveckling på Linköpings universitet i världsklass.

Arduino kit, Beebots, Bluebots, CodeBug, Cozmo, Dash and dot, Fable, Lego Mindstorms, Lego Wedo, LittleBits, mBot, MicroBit, Ozobot, Quirkbots, Raspberry pi kit, Sphero, Vex.

Om du vill ha mer tips kring detta så kan du mejla Fredrik Löfgren på fredrik.lofgren@liu.se

EN BRO TILL FÖ

Bäckskolans fritidsklubb – första steget mot organiserad idrott

Skolan är slut för dagen. En grupp barn skuttar iväg på gångvägen från Bäckskolan över ån och upp till Bergahallen. De klär om snabbt och springer in i sporthallen. Nu ska de värma upp inför dagens handbollsträning. Handbollstränare Moa Kölevik, tidigare spelare i RP, är på plats.

-De får springa av sig efter skoldagen, leka lite. Men de får också lära sig teknik och utvecklas i handboll, säger hon.

I fritidsklubben erbjuds alla elever i klasserna 4-6, och de i förberedelseklass, en organiserad aktivitet efter skolans slut tre dagar i veckan, måndag, tisdag och onsdag. På torsdagar är det simning och läxhjälp.

Till fritidsklubben kan alla som vill anmäla sig. Och det har mer än hälften av eleverna i de aktuella årskurserna gjort.

– De har inte längre något fritids att gå

till, säger fritidsledare **Pernilla Alkeskog**, som tillsammans med Ella Karlsson håller i fritidsklubben.

I början av terminen får eleverna en valblankett och välja vad de vill vara med på. Här finns erbjudanden om futsal, fotboll, basket, gymnastik, handboll, bordtennis, dans, lacrosse. En tjejgrupp respektive killgrupp arbetar också med värderingsövningar. De flesta grupper är enkönade, men just handbollsgruppen är blandad.

När så skoldagen är slut, klockan 14.30,

FULL KOLL Bollihop

Bollihop är en gemensam satsning av BK Tinnis och KFUM Linköping för att skapa en mer inkluderande fotboll och futsal för tjejer. Träningarna är kostnadsfria och öppna för alla tjejer oavsett erfarenhet.

får eleverna ett snabbt mellanmål och sedan bär det iväg till den valda aktiviteten. Skolan har en egen minibuss och det underlättar. De som har valt bordtennis får åka ut till Saabs pingislokal, vilket i sig är en upplevelse.

Men till de flesta aktiviteter kan eleverna gå till fots. Klockan 15 kör en timmes träning igång och innan det är dags för eleverna att gå hem.

ÖRENINGSLIVET

De tränar under ledning av en "riktig" idrottsledare. Bäckskolans fritidsklubb bygger i hög grad på samarbete med idrottsrörelsen i Linköping. Här medverkar bland andra representanter från RP, KFUM Linköping, Bollihop, BK Tinnis och fritidsgården Slottet.

– En av våra största utmaningar är att hitta ledare som kan komma ifrån så här tidigt på eftermiddagen, säger Pernilla Alkeskog. Men idrottsrörelsen ser också en poäng i det här samarbetet, det är bra för deras rekrytering.

– De har ledarna, vi har barnen.

En annan utmaning är att se till att eleverna verkligen kommer på de aktiviteter de valt.

– De flesta kommer, om inte så ringer vi det telefonnummer de gett oss, berättar **Ella Karlsson**. Och om det är någon som är borta flera gånger i rad följer vi upp det och försöker ta reda på orsaken.

I Bäckskolan har 98 procent av barnen en annan språklig och kulturell bakgrund än den svenska. Att komma med i en regelrätt

idrottsklubb kan vara svårt. Hindren är många, exempelvis krävs ofta stora föräldrainsatser, att man kan hantera mail, svara på kallelser, ta sig till aktiviteten ifråga samt betala en del. Fritidsklubben fungerar som en bro över till idrottsrörelsen.

– Sju av våra elever som varit med här har exempelvis kommit in på Ånestadskolans handbollsprofil i sjuan, berättar Ella Karlsson. Det hade inte hänt utan fritidsklubben.

Klubben startade 2010 som ett projekt med stöd av kommunen.

– Det var stökigt när eleverna gick hem från skolan, mycket bråk, berättar Pernilla Alkeskog.

Och projektet gav snabbt resultat.

– Det blev lugnare i området, barnen blev mer aktiva och gladare, fortsätter hon. Klubben fungerar både som ett led i integrationen och friluftslivet.

Nu är fritidsklubben en del av skolans ordinarie verksamhet och planer finns på att utvidga verksamheten, bland annat genom att stärka samarbetet i hela Berga. Andra

ringar på vattnet är Bollihop, där initiativtagarna Ella Karlsson och **Sahar Khalili** som varit ledare på fritidsklubben nu håller öppna träningar i basket, futsal och fotboll för tjejer.

– Det kommer 50-60 tjejer varje fredag, utbrister Ella Karlsson. Intresset är enormt, det hade vi aldrig kunnat gissa.

Och så är det sommarlägret Södra Linköping Camp, som görs i samarbete med Kenty och innebär tre veckor gratis "dag-kollo" för alla barn i de södra stadsdelarna.

Ledarnas entusiasm går inte att ta miste på. Barnen själva då?

Två tummar upp blir det lakoniska svaret från **Nor Ahmed Mahdavi** på frågan om vad han tycker om fritidsklubben. **Lanya Hussainzada** är lite mer mångordig:

– Jag är med både i handboll, gymnastik och Bollihop, berättar hon. Det är roligt, man får nya vänner, och så kul att spela handboll, ja alla sporter är roliga.

Text: Anika Agebjörn
Foto: Lennart Lundwall

Musik på lunchmenyn

Isak Winst på Tokarpsskolan sjunger med slutna ögon. Vid sticket släpper händerna gitarren och gestikulerar i takt till låtens intensifiering. Klockan är 10.25 och snart kommer matsalen fyllas med elever, hungriga på mat och musik.

”G irl, you know I want your love. Your love was handmade for somebody like me.”

Publiken består än så länge bara av personalen, som i vita mössor plockar fram sallad och hamburgare. När Isak har sjungit klart får han några snabba råd av musikläraren **Markus Johansson**.

– Tanken är att man ska våga spela även om det är lite oslipat. Inte som på en avslutning, då alla förväntar sig att det ska sitta perfekt, säger Markus.

Spelningen kallas för *levande lunchmusik* och inte konsert, för att betona den avslappnade inställningen. Eleverna spelar i bakgrunden, med syfte att skapa stämning och fler forum där ungdomarna får möta musik – genom att lyssna eller uppträda.

Repertoaren består av ett tiotal låtar som eleverna har valt själva. Låtlistan innehåller allt från folkmusik och 70-tals rock till nutida hits. Under spelningen spelas låtarna om och om igen, men eftersom ingen stannar längre än en halvtim-

me är det ingen som hör samma låt två gånger.

– Vi kör enligt planen tills vi får ett önskemål eller jag pekar på någon som får sjunga, säger Markus.

Men nej, det finns ingen press på att uppträda. Däremot är alla välkomna, även lärare.

– Det är inte bara bästa som spelar. Men ofta är det dem som tycker att det är roligt, som också övar mest och som kanske därför blir bäst, säger Markus.

Traditionen med lunchmusik har funnits tidigare på skolan, men varit borta i några år för att sedan terminensstarten anordnas en gång i månaden. Eleverna tar eget initiativ till att vara med och Markus hjälper till genom att fixa ledigt för repetitioner.

Isak Winst är med vid varje tillfälle.

– Jag älskar musik!

Men för bara ett par år sedan såg livet annorlunda ut.

– Jag spelade ohälsosamt mycket tv-spel. När jag valde musik som tillval och lärde mig spela gitarr la jag istället all min tid på det. Nu är jag mycket gladare och det går mycket bättre i skolan!

Markus Johansson skiner upp.

– Det känns som att jag tar er från de andra lektionerna, så det är verkligen roligt att höra att det även ger tillbaka till de andra ämnena.

– Ja, absolut! Till exempel har jag lärt mig jättemycket engelska och spanska genom att traggla låttexter. Musik är ett roligt sätt att lära sig glosor på.

Dagens första lunchgäster slår sig ned på matsalens blå och röda stolar. De tycker att det är mysigt med musiken, men att voly-

men gör det lite svårt att prata samtidigt.

– Spela Avicii!

Sångerskan Emma Wedner och Isak googlar fram texten till ”Without you” och provar sig fram i en akustisk version av monsterhiten.

– Det var första gången vi körde den här låten och det är det jag menar. Man ska våga fast det inte är perfekt, säger Markus.

Det finns även ett folkbildande perspektiv med lunchmusiken. En kille har spelat fiol sen han var fyra år. Scenvana har han gott om, men att spela för en såhär ung publik hör till ovanligheten.

– De flesta ungdomar lyssnar inte på folkmusik. Tricket är att spela, utan att bry sig om vad de tycker. Jag tror att det ger dem något ändå. De får åtminstone höra hur en fiol låter, kanske för första gången.

Framförallt spelar han för att det är så kul.

– Det är så hemskt roligt att spela!

För Emma är det skönt att genom sången få göra något helt annat.

– Jag idrottar annars och har spelat mycket lagsport. Det är kul och utvecklande att få göra något själv.

För Isak kan spelningarna i Tokarpskolors matsal mycket väl vara starten på något stort.

– Om tio år kanske jag är någon? En ensam kille som spelar gitarr på de stora scenerna, som Ed Sheeran.

Text och foto: Zandra Erikshed

– **Syftet** är främst att eleverna ska få erfarenhet av att uppträda. Övar man länge men bara spelar upp en gång är det svårt att uppskatta vad man har gjort, säger musikläraren Markus Johansson.

”Hälsa är att ha en nära vän”

Enkät kartlägger ungas syn på hälsans kärnfrågor

Vad menar vi med hälsa? Och är det samma sak som ungdomar menar? Enkäten *Om mig*, som rör hälsa och livsstil, besvaras årligen av östgötska elever i årskurs åtta och årskurs två på gymnasiet. Genom att den tas fram och utvärderas i samråd med ungdomar hoppas vi att den speglar vad som är centralt för unga idag. Det menar Emma Hjälte, som arbetat med enkäten sedan 2013.

Med hälsa menar vi fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande som det beskrivs i WHO:s definition. Men för att ta reda på vad unga lägger in i begreppen hälsa, så genomförde vi 2013 en intervjustudie som skulle ligga till grund för vår läns-gemensamma ungdomsenkät *Om mig*. Det är viktigt att ta upp frågor som unga tycker är betydelsefulla så att enkäten är relevant och speglar deras behov.

Begreppet hälsa associerar de flesta till mat, sömn och motion. Ungdomar verkar ha ganska mycket kunskap om levnadsvanor och anser att det är upp till dem själva att, till exempel, äta bra och träna mer för att må bättre. De kan ändå tänkas ha nytta av motivationshöjande insatser och hjälp till självhjälp. Men när man frågar om välmående, tänker de främst på socialt och psykiskt välmående och betonar betydelsen av goda relationer. Det menar att relationer ger tillhörighet och trygghet, vilket i sin tur leder till psykisk hälsa och positiv framtidstro. Därför är det viktigt att enkäter fokuserar på frågor kring det. Levnadsvanorna är viktiga, men det är inte det ungdomar lägger störst vikt vid. I den senaste enkäten har vi exempelvis lagt till en fråga om kärleksrelationer, eftersom det har efterfrågats av elever på gymnasiet.

En annan kärnfråga är att känna att man duger som man är och många unga vill stärka sin självkänsla och sitt själv-

Levnadsvanorna är viktiga, men det är inte det ungdomar lägger störst vikt vid.

förtroende. Där ser vi stora könsskillnader med närmare 80 procent av killarna som anser att de duger som de är, jämfört med bara 50 procent av tjejerna och personer med en annan könsidentitet. När vi frågar vad det beror på så pratar de om att tjejer känner större press att leva upp till skönhetsideal och att få bra resultat i skolan och att ungdomar med annan könsidentitet får kämpa betydligt mer än andra med sin identitet och att få vara sig själva.

Frågar vi om förslag på lösning menar de unga att de själva har en stor del i att stärka varandra och att motverka utseendefixering, till exempel på sociala medier, men de vill också ha stöd från vuxna. I den frågan blir det viktigt vad det finns för vetenskapligt stöd för hur man bäst stärker ungdomars självkänsla och självförtroende. Det finns ju metoder som man jobbar med bland annat i skolan, men vad är mest framgångsrikt, och vad önskar ungdomarna själva?

När ungdomar i enkäten beskriver ångest, är orsaken ofta just press och stress från skolan. Med ”ångest” menar de oftast stress snarare än den djupa ångest som är ett sjukdomstillstånd. I höst till-

kommer en ny fråga i enkäten om vad ungdomar behöver för att hantera stressen. Förväntningar från skolan är ju helt normalt. Det handlar snarare om att ta reda på vad ungdomar behöver för stöd för att kunna förhålla sig till krav och prestationer med hälsan i behåll. Det finns ju starka ömsesidiga samband mellan psykisk hälsa och skolprestationer. Och skolans kärnuppdrag, att få ungdomar att klara skolan, är mycket betydelsefullt för deras hälsa även i vuxen ålder.

För att ungdomar ska tycka att det är meningsfullt att besvara enkäter vill de få veta syftet, få återkoppling på resultaten och se att man faktiskt använder resultaten för att förbättra för ungdomar.

När vi har bett ungdomar att tolka resultaten har det blivit extra tydligt hur värdefullt det är att ta in deras perspektiv. Till exempel så tyckte vi att det var ett ganska bra resultat att 90 procent av de unga har minst en nära vän medan ungdomar som fick se bilden reagerade kraftfullt på att en av tio saknar vänner, vilket de absolut tyckte behövde åtgärdas.

För att kunna fokusera på rätt frågor behöver vi fråga ungdomarna själva. *Om mig* stimulerar till ökad ungdomsdelaktighet både genom arbetet med enkäten men också med att sprida exempel på hur kommuner och skolor gör ungdomar delaktiga i frågor och förbättringsarbeten som berör dem.

Berättat för Christel Valsinger

"80 procent av killarna anser att de duger som de är, jämfört med bara 50 procent av tjejerna."

"Unga anser att det är upp till dem själva att äta bra och träna mer för att må bättre."

"Viktigt att stärka varandra och motverka utseendefixering, som i sociala medier."

"För unga betyder ångest oftast stress – inte djup ångest som är ett sjukdomstillstånd."

FULL KOLL Ungdomsenkäten – Om mig

Ungdomsenkäten Om mig är ett samarbete mellan Region Östergötland, länets kommuner och Länsstyrelsen Östergötland och har genomförts sedan 2014.

Kunskapsunderlaget som enkäten ger användas för uppföljning, beslut och förbättring av hälsan bland länets ungdomar. Resultaten av enkäterna finns på Region Östergötlands hem-

sida. <https://vardgivarwebb.regionostergotland.se/ungdomsenkat>

Emma Hjalte är folkhälsovetare och samordnare för ungdomsenkäten.

Foto: Lemnart Lundvall

Arbetsmarknadsdagen #DinFramtid18

Dags att börja tänka på yrkesbana? Arbetsmarknadsmässan i Linköping var fylld med representanter från alla branscher och under en dag hade elever från i första hand högstadiet möjlighet att ställa frågor, prova på samt få information om olika yrken.

– Jag tänker bli polis eller ordningsvakt, säger Olivia i åk 8 från Ljungsbroskolan.

– Det är mest för att jag är intresserad av deras jobb, och att det verkar väldigt intressant. Detta är något som de andra håller med om är viktigt när det gäller vad som styr yrkesvalet..

Patricia har brandman eller skolsköterska som drömyrke och Emmy är ganska säker på att hon vill välja något inom byggbranschen. En sådan här mässa är jättebra för det väcker idéer och man får reda på olika yrken som man kan gå vidare med senare. Tankarna om vilket gymnasieprogram som de funderar på verkar också vara klara, lika klart som att yrkena de funderar på har goda framtidsutsikter. ■

Foto: Lemnart Lundvall

Rímma på Somali

Att lära sig språk med hjälp av rimord kan vara självklart för många men i vissa språkkulturer är det inte lika självklart. Detta upptäckte Fartun Ahmed Mohamed som jobbar som barnskötare på familjecentralen och förskolorna i Ryd.

Fartun jobbar mycket med somaliska familjer och har därför utvecklat så kallade rimpåsar på somali. Rimord används inte inom den somaliska språkkulturen annat än i en del sånger. Påsarna finns att låna för familjer, och hon har även en egen youtubekanal där hon berättar om sin idé. Nästa steg är att sprida idén till andra förskolor och familjecentraler.

Veta mer: youtu.be/Jm_awGrayj0 ■

Foto: Elisabeth Karielid

Barnens Nobelpris

Rachel Lloyd heter årets vinnare av World's children's prize WCP. Hon röstades fram av elever från ca 70 000 skolor från 116 länder världen över varav 1784 skolor är med från Sverige. Nio av dessa finns i Linköping. På Elsa Brändströms skola är det elevrådet som håller i röstningen som engagerar hela skolan. Priset betyder mycket för utsatta barn världen över och kommande nomineringar görs just av barn som tidigare blivit hjälpta av organisationen. Ett exempel på tidigare vinnare är Malala Yousafzai som senare också fick stora Nobelpriset.

Läs mer: worldschildrensprize.org ■

Särskolan på Londonäventyr

Särskolans högstadium på Ekholmsskolan har varit i London i ett Erasmus-projekt. Fem elever åkte för första gången till London. Med var också andra elever från Jönköping och Doncaster. Schemat var späckat. Lektioner och lunch på värdskolan. Sightseeing och lite shopping på stan. Jennifer Andersson, 14, och Robin Pettersson, 15, var båda med på resan. De tyckte det både var annorlunda och snarligt på den engelska skolan jämfört med hemma.

– Det var inte lika många vuxna som åt lunch med eleverna i London, minns Robin. Jennifer hade andra iakttagelser:

– Eleverna hade ingen skoluniform. Men jag skulle vilja prova det. Och skolgården var jättestor med barn i olika åldrar.

Rector Maria Jakobsen Petersson hoppas att projektet kan leva vidare i någon form.

– Det ger eleverna som varit med jättemycket erfarenheter och utveckling, säger Maria. ■

Demokrati på Sjukhusskolan

Sjukhusskolans årliga vårsalong har gått av stapeln. Årets tema *Vår Demokrati* tog sitt ursprung i det stundande valet i höst samt hundraårsjubileum av svensk demokrati. Eleverna har fått sätta fokus på just sin valfråga och fått gestalta detta i färg och form.

– Utställningen visar att man tror på oss elever, och vi får känna oss väldigt duktiga, säger en elev på Sjukhusskolan. ■

– Det är elever från såväl barn- och ungdomssjukhuset som elever från barn och ungdomspsykiatriska enheten som deltar. Eleverna upplever att det avleder tankar från vård och sjukdom, säger Tora Borén som är en av lärarna på sjukhusskolan. Tema och teknik varierar utifrån aktuella händelser och frågor.

Linköping
Där idéer blir verklighet